ECOLOGICAL AWARENESS
ENSHRINED IN THE
ANCIENT WISDOM

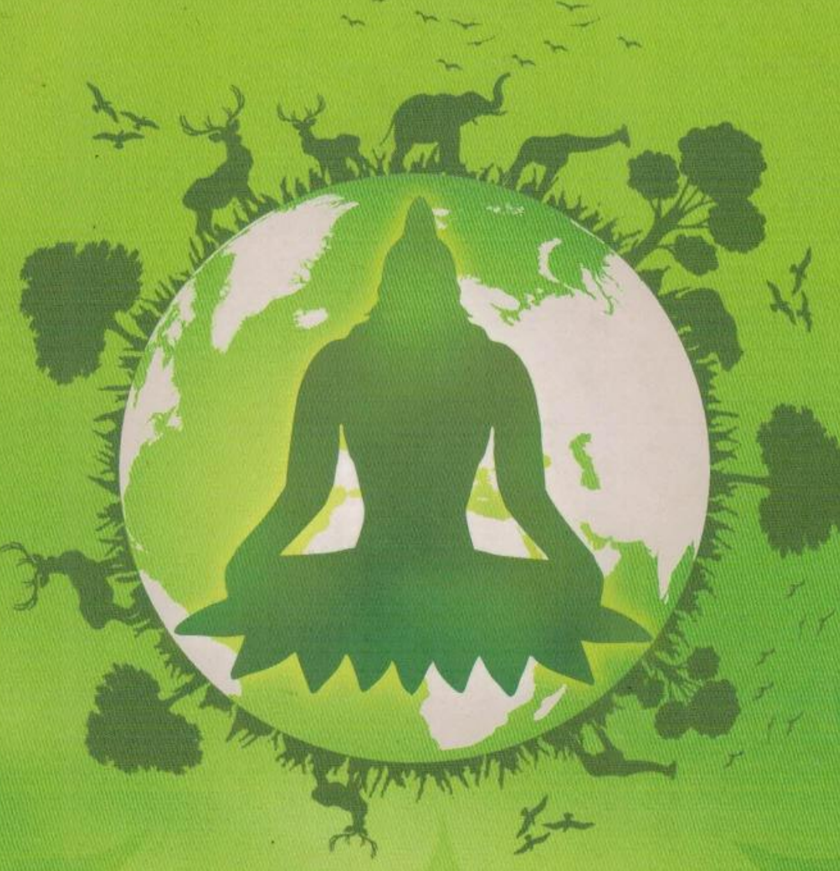

Prof. K. V. Suresh
Dr. T.G. Sreekumar

ECOLOGICAL AWARENESS
ENSHRINED IN THE
ANCIENT WISDOM

Prof. K. V. Suresh, Dr. T.G. Sreekumar

Environment plays a very significant role in human civilization. It is a matter of great pride to the Indians that no other jurisprudence in the world over has expressed so much consciousness towards environment as that of the Vedic Indians. One can see that ancient people belonging to various cultures had shown much concern to the environment in which they breathe in. Vedic literature, among other things is a collection of thoughts and ideas that enable us to formulate a fairly clear image of ancient man, his culture and environment. It is our prime duty to unearth the cultural past of Indian treasures, and to unveil the hidden forgotten pristine concepts of environment, ecological, folkloristic, Vedic and Post Vedic sources and traditions. The volume comprises of articles highlighting Ecological awareness in relation with the Upanishads, the Epics and Puranas, the Classical Literature, the Non- Vedic Traditions, Contemporary Issues etc., in Sanskrit, Hindi, Malayalam and English media.

Department of Vedanta
Sree Sankaracharya University of Sanskrit
Kalady, Ernakulam Dist, Kerala

ISBN 978-81-935487-1-4
9 788193 548714

Ecological Aswarness Enshrined in the Ancient Wisdom

Prof. K. V. Suresh
Dr. T. G. Sreekumar

Department of Vedanta
Sree Sankaracharya University of Sanskrit
Kalady P.O., Ernakulam - 683574
Phone: 0484 2463380
drsureshkv@gmail.com

Printing:
S. N. Press, Aluva

Cover:
Abhijith Sreekumar

First Edition
© 2018

ISBN : 978-81-935487-1-4

Price: ₹ 500

प्राक्कथनम्

डा. के. चन्द्रशेखरन् नायर्

*** प्रकृतिरक्षणं खलु प्राणरक्षणम् ***

मातृदेवो भव पितृदेवो भव आचार्यदेवो भव अतिथिदेवो भव इति उद्घोषणचतुष्टये सनातनसंस्कृतेः तत्त्वं निहितं वर्तते। मातृदेवादीन् प्रति भूतवर्तमानकालयोः अस्माकं महान् आदरः आसीद्, अस्ति च। भाविनि काले अपि तादृशः महान् आदरः अस्माकं मनसि भविष्यति च इत्येतत् निश्चप्रचम्। मातृदेवादिषु कीदृशः महान् आदरः अस्मासु पारम्परिकतया सुदृढो वर्तते, तावान् आदरः भूप्रकृतिसंरक्षणविषये अपि अवश्यं पालनीयः वर्तते। अर्थात् सनातनसंस्कृतेः मातृदेवो भव इत्याद्युक्तचतुर्विधोद्घोषणेन साकं प्रकृतिदेवो भव इत्यस्यापि सादरं योजना कर्तव्या। मातरं प्रति यादृशं स्नेहबहुमानादिकं अस्माकं हृदये वर्तते तादृशं स्नेहभक्तिबहुमानादिकं प्रकृतिं प्रत्यपि अवश्यं वोढव्यम्। तदा सा प्रकृतिः मातृवत् रक्षिता भविष्यति।

प्रकृतिसंरक्षणम् इत्येतत् कश्चन धर्मविशेषः। अतः धर्मो रक्षति रक्षितः इतिवत् प्रकृतिः रक्षति रक्षितः वनं रक्षति रक्षितः वृक्षो रक्षति रक्षितः मेरुः रक्षति रक्षितः वापी रक्षति रक्षितः वायुः रक्षति रक्षितः मृत् रक्षति रक्षितः बीजं रक्षति रक्षितः इत्यादीनामपि स्वीकारः अवश्यं कुर्यात्। रक्षणं धर्ममात्रम्। अत एव इतिहासे व्यासेनोक्तं - धर्मो रक्षति रक्षितः इति।

प्रकृतिसंरक्षणस्य अनिवार्यतां प्रति अन्नाद्भवन्ति भूतानि इति गीताश्लोकस्य आशयं व्याख्यातुं शक्यते। श्लोकस्तु यथा –

अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसम्भवः।
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः।।

श्लोकेऽस्मिन् १. भूतानि २. अन्नम् ३. पर्जन्यः ४. यज्ञः ५. कर्म इति पञ्चकस्य गणना कृता वर्तते। अत्र कर्म यज्ञः पर्जन्यः अन्नं भूतानि इति भिन्नक्रमेणापि उक्तिः युक्ता। अत्र कर्म कीदृशं भवितुमर्हति इति चिन्तायां साधु कर्म बुद्धौ आयाति। अत एव कर्मानन्तरं यज्ञफलस्य प्रयोगः। अत्रत्यः यज्ञः पवित्रं पावनं च सत्कर्म एव भवितुमर्हति। यज्ञफलन्तु सर्वदा